

«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

**ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ
ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇ
Խ Ա Տ Ա Ն Ք**

**Հետազոտության թեման՝ Կրտսեր դպրոցականների
իմացական կարողությունների զարգացման
առանձնահատկությունները:**

Առարկան՝ Դասվար

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Հասմիկ Սայադյան

**Ուսումնական հաստատություն՝
Թումանյանի անվ. №2 հ/դ ՊՈԱԿ**

Արտաշատի Հովհ.

Երևան 2023

Բովանդակություն

Ներածություն	3
1. Կրտսեր դպրոցականների իմացական կարողությունների զարգացման առանձնահատկությունները	5
2. Ընկալում/ըմբռնում/	6
3. Հիշողություն.....	7
4. Ուշադրություն.....	10
5. Երևակայություն	12
6. Մտածողություն և խոսք	14
Եզրակացություն	16
Օգտագործված գրականության ցանկ	18

Ներածություն

Թեմայի արդիականությունը: Կրտսեր դպրոցական տարիքը անձի կայացման կարևորագույն փուլերից մեկն է, որի ընթացքում տեղի է ունենում անհոգ մանկությունից անցում այնպիսի մի շրջան, երբ անհրաժեշտություն է ծագում նոր դերեր կրել, պատասխանատու լինել, տարբեր պահանջներ իրականացնել: Ժամանակակից կրթության խնդիրները կայանում են ոչ միայն նրանում, որպեսզի ապահովեն աշակերտների կողմից ծրագրերի ընկալումը, այլև նրանում, որպեսզի առաջ տանեն նրանց մտքի զարգացումը: Երեխաների իմացական կարողությունների ձևավորման գործում հատուկ նշանակություն ունի աշխատանքը տարրական դասարաններում, որը հանդիսանում է աշակերտի՝ հետագայում որպես անհատականություն ձևավորվելու հիմքը:

Այսպիսով դիտարկվող թեմայի արդիականությունը կայանում է ժամանակակից դպրոցական համակարգում կրտսեր դպրոցականի իմացական ոլորտի զարգացման խթանելու ուղղությամբ մանկավարժական աշխատանքների կազմակերպման մշակվածությունը մանկավարժության տեսության մեջ և պրակտիկայում, որն էլ հիմք է հանդիսանում վերոհիշյալ թեմայի առավել մանրակրկիտ ուսումնասիրության համար:

Ուսումնասիրության նպատակն ու խնդիրները: Ուսումնասիրության նպատակը հանդիսանում է կրտսեր դպրոցականի իմացական կարողությունների ձևավորման և զարգացման առանձնահատկությունների և օրինաչափությունների վերլուծությունը ուսումնական գործունեության ընթացքում:

Ուսումնասիրության նշված նպատակը հանգեցրել է որոշակի խնդիրների լուծմանը:
Դրանք են՝

1. Դիտարկել կրտսեր դպրոցականների իմացական կարողությունների ձևավորման և զարգացման առանձնահատկությունները

2. Ուսումնասիրել կրտսեր դպրոցականների իմացական կարողությունների ձևավորման և զարգացման առանձնահատկությունները ուսումնական գործունեության ընթացքում

Ուսումնասիրության օբյեկտը: Որպես ուսումնասիրության օբյեկտ հանդես է գալիս կրտսեր դպրոցականների իմացական կարողությունների ձևավորման և զարգացման ուղղությամբ մանկավարժի աշխատանքների կազմակերպման գործընթացը:

Ուսումնասիրության առարկան հանդիսանում է մանկավարժական պայմանների ստեղծումն ու կրտսեր դպրոցականների իմացական կարողությունների ձևավորման և զարգացման ուղղությամբ կատարվող նախաձեռնողական աշխատանքները:

Չետազոտական հարց: Ուսումնական գործունեությունը ի՞նչ ազդեցություն է ունենում կրտսեր դպրոցականների իմացական կարողությունների զարգացման գործընթացում:

1. Կրտսեր դպրոցականների իմացական կարողությունների զարգացման

առանձնահատկությունները

Ժամանակակից կրթության խնդիրները կայանում են ոչ միայն նրանում, որպեսզի ապահովեն աշակերտների կողմից ծրագրերի ընկալումը, այլև նրանում, որպեսզի առաջ տանեն նրանց մտքի զարգացումը: Երեխաների զարգացման գործում հատուկ նշանակություն ունի աշխատանքը սկզբնական դասարաններում, որը հանդիսանում է աշակերտի՝ հետագայում որպես անհատականություն ձևավորվելու հիմքը:

Հայտնի է, որ անհատը զարգանում է միայն սեփական գործունեության գործընթացում: Սովորեցնել մարդուն լողալ կարելի է միայն ջրում, իսկ երեխային սովորեցնել գործել կարելի է միայն գործունեության ընթացքում: Երեխայի զարգացման շարժվող ուժի մասին հարցերը լուծվում են առաջնային գործունեության հասկացության կոնտեքստում: Կրտսեր դպրոցական տարիքում առաջատար է համդիսանում ուսումնական գործունեությունը:

Իսկ ինչ է իրենից ներկայացնում ուսումը որպես գործունեություն: Հոգեբանության մեջ կան տարբեր մոտեցումներ այս հասկացության հետ կապված: Որպեսզի գիտակցենք իմացաբանական գործունեության կատեգորիան, պետք է իմանալ նրա հստակ կառուցվածքը: Ուսուցման կառուցվածքի մեջ են մտնում այն նույն բաղադրիչները, որը մտնում է ցանկացած գործունեության մեջ: Դրանք են՝ նպատակը, մոտիվները, գործողությունը, արդյունքը, գնահատականը:¹

Աշակերտի համար ուսուցման նպատակը տրանսֆորմացվում է ուսումնական գործունեության մոտիվների հետ: Դրա համար է, որ ուսուցման գործունեության իմաստավորված սկիզբը հանդիսանում նրա ներքին մղումները: Եթե մենք չենք ցանկանում, որպեսզի ուսուցման առաջին իսկ տարիներից երեխան ծանրաբեռնվի դպրոցում, մենք պետք է հոգ տանենք ուսուցման այդպիսի մոտիվներ արթնացնելու

¹ Стю Андреева Э.В. Воспитание мотива самообучения у младших школьников: диссертация ... кандидата педагогических наук / Э.В. Андреева. - Пермь, 1999. - Стр 115

համար, որոնք նստած կլինեն ոչ թե նրա ներսում, այլ հենց գործունեության գործընթացում:

Նպատակը այն է, որպեսզի երեխան սովորի հենց նրա համար, որ նա ցանկանում է սովորել, որպեսզի նա հաճույք ստանա հենց ուսուցման երևույթից: Ուսումնական գործունեությունը տրված չէ երեխային ի սկզբանե, այն պետք է կառուցել: Ինչպես և ցանկացած գործունեություն, ուսուցումը կատարվում է որոշակի ընթացակարգի հիման վրա:

Իմացաբանական գործունեության ձևավորման միջուկը հանդիսանում է իմացաբանական հետաքրքրությունը: Իմացաբանական հետաքրքրության խնդիրը մանկավարժության մեջ արդիական նշանակություն ունի: Կենտրոնական հարցը, որը ուսումնասիրվում է մեր կողմից, դա ուսումնական գործընթացում իմացաբանական հետաքրքրության տեղի մասին հարցն է, նրա աղբյուրների և խթանման ձևերի, նրա ուսուցման իմացաբանական գործունեության միջոցների մոտիվն է:

2. Ընկալում / ըմբռնում/

Երեխայի արագ սենսորային զարգացումը նախադպրոցական տարիքում բերում է նրան, որ կրտսեր դպրոցականը ունի ընկալման զարգացման բավականին մակարդակ՝ նա ունի բարձր մակարդակի սուր տեսողություն, լսողություն, առարկաների ձևի և գույների նկատմամբ կողմնորոշում: Ուուցման գործընթացը հարուցում է նոր պահանջներ նրա ընկալման համար: Կրթական ինֆորմացիայի ընկալման գործընթացում անհրաժեշտ է մասնակիցների գործունեության կամայականություն և իմաստավորում, նրանք ընկալում են տարբեր կերպարներ, որոնց համապատասխան էլ պետք է գործեն: Գործողության կամայականությունը և իմաստավորումը սերտ փոխկապված է և զարգանում են միաժամանակ: Սկզբից երեխային գրավում է առարկան, և առաջին հերթին նրա արտաքին վառ նշանները: Կենտրոնանալը և մանրակրկիտ ուսումնասիրել բոլոր յուրահատկությունները

առարկայի և առանձնացնել նրանում գլխավորը, Էականորեն երեխաները չեն կարող: Այդ յուրահատկությունը արտահայտվում է և ուսումնական գործունեության գործընթացում: Սովորելով մաթեմատիկա, աշակերտները չեն կարող վերլուծել և ճիշտ ընկալել 6 և 9 թվերը, այբուբենի «Է» և «ե» տառերը:²

Մանկավարժի աշխատանքը պետք է անընդհատ ուղղված լինի աշակերտներիև սովորեցնել վերլուծության, առարկաների հատկությունները համեմատելու, Էականը առանձնացնել և այդ բառը ճիշտ արտասանել: Անհրաժեշտ է սովորեցնել կենտրոնացնել ուշադրությունը ուսումնական գործունեության առարկաների նկատմամբ անկախ արտաքին գրավչությունից: Այս ամենը բերում է կամայականության, իմաստավորման զարգացմանը իսկ դրա հետ միասին ընկալման այլ ընտրության: Արդեն առաջին դասարանն ավարտելուց աշակերտը կարողանում է ընկալել առարկաները համապատասխանաբար իր պահանջմունքերի և հետաքրքրությունների, որոնք ծագում են ուսուցման գործընթացում և իրենց անցյալում ձեռք բերված փորձով: Ուսուցիչը շարունակում է սովորեցնել ընկալման տեխնիկային, ցույց է տալիս դիտման և լսումների ձևերը, դրանց բնութագրերի բացահայտումը:

Այս բոլորը խթանում է ընկալման հետագա զարգացումը, ի հայտ է գալիս դիտարկումը ոպես հատուկ գործունեություն, զարգանում է դիտարկումը որպես բնավորության գիծ:³

3. Հիշողություն

Կրտսեր դպրոցական աշակերտի հիշողությունը ուսումնա-իմացական գործունեության առաջնային հոգեբանական բաղադրիչն է: Բացի դրանից,

² *Տես Յունյա Ի.Ա. Педагогическая психология. Учебник для вузов. Издание второе, дополненное и переработанное. – М.: Издательская корпорация Логос, 1999. Էջ 29*

³ *Տես Գինզբուրգ Մ.Ք. Развитие мотивов учения у детей 6-7 лет. Особенности психического развития детей 6-7 летнего возраста // [ред. Д.Б. Эльконин]. - М., 2007. - Էջ 184*

հիշողությունը կարող է դիտարկվել որպես ինքնուրույն մեմոնիկ գործունեություն, որն ուղղված է հատուկ հիշողության համար: Դպրոցում աշակերտները սխտեմատիկ հիշում են մեծ ծավալի նյութեր, իսկ հետո այն վերարտադրում են:

Կրտսեր դպրոցականը հեշտ է հիշում այն, ինչը առավել վառ, անսովոր է, որն արտահայտում է էմոցիոնալ տպավորություն: Բայց դպրոցական կյանքն այնպիսին է, որ առաջին իսկ օրերից երեխայից պահանջում է նյութի կամայական հիշողություն: Դա և օրվա ռեժիմն է, և տնային աշխատանքները, և կարգ ու կանոնը, որն անցնում են դասի ժամանակ: Չտիրապետելով մեմոնիկ գործունեությանը, աշակերտը ձգտում է մեխանիկական հիշողության, որը ընդհանարպես չի հանդիսանում նրա հիշողության բնութագրական հատկությունը և առաջացնում է հսկայական դժվարություններ:

Այս թերությունը վերացվում է այն դեպքում, եթե ուսուցիչը սովորեցում է աշակերտին հիշողության ռացիոնալ ձևերին: Ուսումնասիրողները առանձնացնում են երկու ուղղություն՝ մեկը իմաստային հիշողության ձևերի կազմավորում /իմաստային մավորների տարանջատում, իմաստային խմբավորում, իմաստային հակադրումներ/ և մյուսը՝ վերարտադրման ձևերի կազմավորում, որը բաժանված է ժամանակի մեջ, ինչպես նաև ինքնակառավարման ձևեր հիշողության արդյունքների համար:

Կրտսեր դպրոցականի մեմոնիկ գործունեությունը ինչպես և նրա ուսուցումը ամբողջությամբ, դառնում է առավել կամայական և իմաստային: Հիշողության իմաստավորման ցցուցանիշը և հանդիսանում է աշակերտի հնարքների, հիշողության միջոցների տիրապետումը: Հիշողության կարևոր ձևը՝ դա տեքստի բաժանումն է իմաստային մասերի, պլանի կազմումը: Բազմաթիվ հոգեբանական ուսումնասիրություններում ընդգծվում է, որ առաջին և երկրորդ դասարանի աշակերտների հիշողության ժամանակ դժվարանում են բաժանել տեքստը իմաստային բաժանումների, նրանք չեն կարողանում առանձնացնել էականը և գլխավորը յուրաքանչյուր հատվածում, իսկ եթե անգամ բաժանում են, ապա միայն մեխանիկորեն բաժանում են հիշվող նյութը առավել հեշտ սովորելու նպատակով: Առավել դժվար է նրանց համար բաժանել տեքստը հիշողության համար իմաստային մասերի, և նրանք դա անում են ավելի լավ, միայն երբ անմիջականորեն ընկալում

են տեքստը: Դրա համար առաջին դասարանից տեքստերի բաժանման աշխատանքը պետք է սկսի այն պահից, երբ երեխաները բանավոր ձևով փոխանցում են նկարի, պատմության բովանդակությունը: Պլանի կազմումը թույլ է տալիս նրանց գիտակցել ուսումնական նյութի հետևողականությունը և փոխադարձ կապը, հիշե լայն տրամաբանական հետևողականությունը և համապատասխանաբար վերարտադրել:⁴

Սկզբնական դասարաններում կիրառվում են և ուրիշ միջոցներ, որոնք հեշտացնում են հիշողությունը, համեմատությունն ու հարաբերակցությունը: Հարաբերակցվում են սովորաբար այն, ինչը հիշվում է, ինչին արդեն լավ ծանոթ են, իսկ համեմատվում են առանձին մասերը, հիշվող նյութի ներքին հարցերը: Սկզբից այս միջոցները կիրառվում են մասնակիցների կողմից անմիջական հիշողության գործընթացում հաշվի առնելով արտաքին օժանդակող միջոցները /առարկաներ, նկարներ/, իսկ հետո ներքինները / հին և նոր նյութի միջև նմանեցում, պլանի կազմում և այլն/: Պետք է նաև նշել, որ առանց հատուկ ուսուցման կրտսեր դպրոցականը չի կարող կիրառել ուսուցման ռացիոնալ ձևերը, քանի որ դրանք բոլորը պահանջում են բարդ մտային գործողությունների կիրառում /վերլուծություն, սինթեզ, համեմատություն/, որոնց նա աստիճանաբար տիրապետում է ուսուցման ընթացքում: Կրտսեր դպրոցականների կողմից վերարտադրման ձևերի տիրապետումը բնութագրվում է իրենց առանձնահատկություններով:

Վերարտադրությունը՝ կրտսեր դպրոցականի համար դժվար գործունեություն է, որը պահանջում է նկատակի որոշում, մտածողության գործընթացի ընդգրկում, ինքնակառավարում: Ուսուցման սկզբում երեխաների ինքնակառավարումը շատ թույլ է զարգացած և նրա կատարելագործումը անցնում է մի քանի փուլ: Սկզբից աշակերտը կարող է միայն բազմիցս կրկնել նյութը սովորելու ժամանակ, հետո նա փորձում է կառավարել ինքն իրեն, նայելով դասագրքին, այսինքն օգտագործելով ճանաչումը, հետո ուսուցման ընթացքում ձևավորվում է վերարտադրման պահանջումը: Հոգեբանների ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ այդպիսի

⁴ Стен Пастушкова М.А. Формирование познавательных интересов младших школьников в учебной деятельности : автореф. дис. ... канд. пед. наук / М.А. Пастушкова. - М., 2009. Стр17

պահանջմունքը ծագում է առաջին հերթին բանաստեղծությունների սովորելու ժամանակ, իսկ երրորդ դասարանում զարգանում է աշակերտի մտածողական գործունեության ցանկացած ուսուցման և կատարելագործման ժամանակ ինքնակառավարման պահանջմունքը, ուսումնական նյութը մշակվում է մտածողության գործընթացի ժամանակ, որը թույլ է տալիս հետագայում կրտսեր դպրոցականներին առավել կապված վերարտադրել վերջինիս բովանդակությունը:

Հիշողության գործընթացում և մասնավորապես վերարտադրման գործընթացում ինտենսիվ զարգանում է կամայական հիշողությունը, և երկրորդից երրորդ դասարաններում նրա արդյունավետությունը երեխաների մոտ, համեմատած ոչ կամայականի հետ, կտրուկ աճում է: Սակայն մի շարք հոգեբանական ուսումնասիրություններ ցույց են տալիս, որ հետագայում հիշողության երկու ձևերն էլ զարգանում են միասին և փոխկապակցված: Դա բացատրվում է նրանով, որ կամային հիշողության զարգացումը և համապատասխանաբար ունակությունը կիրառել դրանց ձևերը օգնում է հետագայում վերլուծել ուսումնական նյութի բովանդակությունը և դրա լավագույնս հիշելու կարողությունը: Ինչպես նշվեց վերևում, հիշողության գործընթացները բնութագրվում են տարիքային առանձնահատկություններով, որոնց իմացությունն ու հաշվի առնումը անհրաժեշտ է ուսուցչին հաջող ուսուցման կազմակերպման համար և դպրոցականների մտավոր զարգացվածության համար:⁵

4. **Ուշադրություն**

Գիտելիքներ, հմտություններ և ունակություններ ստանալու գործընթացը պահանջում է երեխաների անընդհատ և արդյունավետ ինքնակառավարում, որը հնարավոր է միայն բավականին բարձր մակարդակի կամայական ուշադրության ձևավորման ժամանակ: Ինչպես հայտնի է, նախադպրոցական երեխայի մոտ

⁵ *Stu Савченко А.Я. Развитие познавательной самостоятельности младших школьников / А.Я. Савченко. -Киев: Рад. шк., 1982. Էջ176 с*

գերիշխում է ոչ կամային ուշ ադրոթյունը, այն ուսուցման սկզբնական 2 ըջանում գերիշխում է նաև կրտսեր դպրոցականների մոտ: Ահա դրա համար է կամային ուշադրության զարգացումը դառնում է դպրոցականների հետագա հաջող ուսումնական գործունեության պայման և հետևաբար և ուսուցչի համար առաջնահերթ կարևորության խնդիր:

Ուսուցման սկզբնական շրջանում ինչպես նաև հետագայում, աշակերտի ուշադրությունը գրավում է միայն առարկաների արտաքին կողմը: Արտաքին տպավորությունները գրավում են մասնակիցներին: Սակայն դա խանգարում է նրանց ներթափանցել նյութերի էության մեջ /իրադարձություններ, երևույթներ/, դժվարացնում է նաև վերահսկողությունը իրենց գործունեության նկատմամբ: Եթե ուսուցիչը անընդհատ հոգ է տանում կրտսեր դպրոցականների կամային ուշադրության զարգացման ղեկավարման մասին, ապա նրանց ուսուցման ընթացքում սկզբնական դասարաններում այն ձևավորվում է շատ ինտենսիվ: Դրան նպաստում են երեխայի գործողությունների հստակ կազմակերպումը օրինակների օգտագործմամբ, ինչպես նաև այնպիսի գործողությունների, որոնցով նա կարող է ղեկավարել ինքնուրույն և միաժամանակ անընդհատ ինքն իրեն կառավարել: Նման գործողությունների տեսքով կարող հանդես գալ հատուկ կազմակերպված ստուգումները: Այսպիսով՝ աստիճանաբար կրտսեր դպրոցականը սովորում է ինքնուրույն ղեկավարվել իր առջև դրված նպատակները, այսինքն՝ կամային ուշադրությունը դառնում է նրա մոտ առաջատար: Չարգացող կամային ուշադրությունը ազդում է և ուշադրության այլ ձևերի վրա, որոնք նույնպես դեռ շատ անկատար են ուսուցման առաջին տարիներին:

Այսպիսով՝ կրտսեր դպրոցականի ուշադրության ծավալը ավելի քիչ է քան հասուն մտկանցը, առավել քիչ է զարգացած նրա մոտ և ուշադրությունը բաշխելու ունակությունը: Առավել վառ է արտահայտված ուշադրության բաշխման անկարողությունը թելադրություններ գրելու ժամանակ, երբ պետք է միաժամանակ լսել, հիշել կանոնները, ընկալել դրանք և գրել: Բայց արդեն երկրորդ դասարանում երեխաների մոտ նկատվում է զգալի առաջընթաց այդ հատկության կատարելագործման մեջ, եթե ուսուցիչը այնպես է կազմակերպում աշակերտների ուսուցողական աշխատանքները տանը, դասերի ժամանակ և նրանց

հասարակական գործերում, որպեսզի նրանք սովորեն վերահսկել իրենց գործունեությունը և միաժամանակ հետևել մի քանի գործողությունների կատարումը:⁶

Ուսուցման սկզբնական շրջանում ի հայտ են գալիս նաև մեծ քանակությամբ ուշադրության անկայունություն: Չարգացելով ուշադրության կայունությունը կրտսեր դպրոցականների մոտ, ուսուցիչը պետք է հիշի, որ առաջին և երկրորդ դասարաններում ուշադրության կայունությունը բարձր է նրանց արտաքին գործողությունների կատարման ժամանակ, և ցածր է մտավոր գործողությունների կատարման ժամանակ: Դրա համար են մեթոդիստներն առաջարկում մտային պարապմունքներն ընդմիջել նկարներ, սխեմաներ և գծագրեր կազմելու պարապմունքներով: Կամային ուշադրության զարգացման հետ միասին զարգանում է նաև ոչ կամային ուշադրությունը, որը կապված է արդեն ոչ թե առարկայի վառ և արտաքին գրավչությամբ, այլ երեխայի պահանջմունքներով և հետաքրքրությամբ, որոնք ծագում են ուսումնական գործունեության ընթացքում, այսինքն նրանց անհատականության զարգացման հետ, երբ զգացմունքները, շահերը, մոտիվները և պահանջմունքները անընդհատ որոշում են նրանց ուշադրության ուղղությունը: Այսպիսով՝ մասնակիցների ուշադրության զարգացումը կապված է նրանց կողմից ուսումնական գործունեության տիրապետման և նրան անհատականության զարգացման հետ:⁷

5.

Երևակայություն

Աշակերտը ուսումնական գործունեության ընթացքում ստանում է շատ նկարագրական տեղեկություններ, և դա պահանջում է նրանից անընդհատ

⁶ *Տես* Зумняя И.А. Педагогическая психология. Учебник для вузов. Издание второе, дополненное и переработанное. – М.: Издательская корпорация Логос, 1999. Էջ 69

⁷ *Տես* Пастушкова М.А. Формирование познавательных интересов младших школьников в учебной деятельности: автореф. дис. ... канд. пед. наук / М.А. Пастушкова. М., 2009. Էջ 24.

կերպարների վերաստեղծում, առանց որի անհնար է հիշել ուսումնական նյութը և յուրացնել այն, այսինքն կրտսեր դպրոցականի վերաստեղծված երևակայությունը ուսման սկզբից ընդգրկված է նպատակաուղղված գործունեությանը, որը նպաստում է նրա հոգեբանական զարգացմանը:

Կրտսեր դպրոցականների երևակայության զարգացման համար մեծ նշանակություն ունի նրանց պատկերացումները: Դրա համար կարևոր է ուսուցչի մեծ աշատանքը դասերի ժամանակ երեխաների թեմատիկ պատկերացումների համակարգի կուտակմանը: Այս ուղղությամբ մանկավարժի անընդհատ ջանքերի արդյունքում կրտսեր դպրոցականի երևակայության զարգացման ժամանակ կատարվում են փոփոխություններ՝ սկզբից երեխաների մոտ երևակայական կերպարները անորոշ են, պարզ չեն, իսկ հետո դրանք դառնում են մի քանի տեսակի, ընդ որում նրանց մեջ գերակշռում են ոչ էականները, իսկ երկրորդ և երրորդ դասարաններում արտահայտված նշանները նշանակելիորեն մեծանում են, ընդ որում նրանց մեջ գերակշռում են էականները: Երեխայի մոտ ինքն իր մտավոր գործունեությունը կառավարելու ունակության զարգացման հետ միաժամանակ երևակայությունը դառնում է առավել կառավարելի գործընթաց, և նրա կերպարները ծագում են խնդիրների շրջանակում, որոնք նրանց առջև դնում են ուսումնական գործունեության բովանդակությունը:

Վերը նշված բոլոր առանձնահատկությունները հիմք են ստեղծում ստեղծագործական երևակայության գործընթացի զարգացման համար, որտեղ մեծ դեր է խաղում աշակերտի հատուկ ունակությունները: Այդ ունակությունները հիմք են հանդիսանում ստեղծագործական երևակայության և ստեղծագործական գործընթացի զարգացման համար:

6. Մտածողություն և խոսք

Կրտսեր դպրոցականի մտածողության գործունեության առանձնահատկությունները կրթության առաջին երկու տարիներին շատ բաներում նման են նախադպրոցական տարիքի երեխաների մտածողության առանձնահատկություններին: Կրտսեր դպրոցականի մոտ վառ արտահայտված է մտածողության հստակ կերպարային բնույթը: Այսպես, երեխաները մտածողության խնդիրների լուծման ժամանակ հիմնվում են իրական առարկաների կամ նրանց պատկերների վրա:

Ուսուցման գործընթացը կարգավորում է արատրակտ մտածողության արագ զարգացումը, մասնավորապես մաթեմատիկայի դասերի ժամանակ, որտեղ կոնկրետ առարկաների գործողությունից աշակերտը անցնում է մտային գործողությունների թվերի հետ: Կրտսեր դպրոցականի մտածողության զարգացումը հոգեբանության մեջ առանձնացնում են երկու հիմնական մակարդակներ՝

1. առաջին մակարդակում /1-2 դասարան/ նրանց մտածողությունը շատ դեպքերում նման է նախադպրոցական տարիքի երեխաների մտածողությանը, ուսումնական նյութի վերլուծությունը իրականացվում է տեսա-գործնական և տեսա-կերպարային պլանի գերակշռմամբ: Երեխաները առարկաների և երևույթների մասին դատում են նրանց արտաքին առանձնացված նշաններով, միակողմանի, մակերեսային:

2. Մտածողության զարգացումը շատ բաներում կախված է դպրոցականի մտածողական գործընթացի զարգացման մակարդակից: Այսպես պետք է նշել, որ կրտսեր դպրոցականները սկսում են գիտակցել սեփական մտածողական գործընթացները և փորձում են կառավարել դրանք, չնայած որ ոչ միշտ է դա հաջողությամբ ավարտվում:⁸

Խոսքը կատարում է երկու հիմնական գործառույթ՝ կոմունիկացիոն և սիգնիֆիկատային, այսինքն՝ հանդիսանում է մտքի գոյության ձև և շփման միջոց:

⁸ Стю Андреева Э.В. Воспитание мотива самообучения у младших школьников: диссертация... кандидата педагогических наук/ Э.В. Андреева. — Пермь, 1999. Стр 132

Լեզվի և խոսքի օգնությամբ ձևավորվում է երեխայի մտածողությունը, սահմանվում է նրա գիտակցության կառուցվածքը: Մտքի բուն ձևակերպումը բառային ձևով ապահովում է ճանաչողության օբյեկտի լավագույն հասկացությունը: Դպրոցում լեզվի ուսուցումը դա կառավարվող գործընթաց է և ուսուցիչն ունի հսկայական հնարավորություններ էականորեն արագացնելաշակերտների խոսքային զարգացումները ուսումնական գործունեության հատուկ կազմակերպվածության հաշվին:⁹

⁹ *Stu Савченко А.Я. Развитие познавательной самостоятельности младших школьников*
Л.А.Я. Савченко. — Киев: Рад. шк., 1982. Էջ 178

Եզրակացություն

Այսպիսով՝ կրտսեր դպրոցականների իմացաբանական ոլորտը ձևավորվում է ուսումնական գործունեության ընթացքում, որի բաղադրիչներն են հանդիսանում՝ ընկալումը, հիշողությունը, ուշադրությունը, երևակայությունը, մտածողությունն ու խոսքը: Կրտսեր դպրոցականի ուսուցման գործընթացը հարուցում է նոր պահանջներ նրա ընկալման համար: Կրթական ինֆրոմացիայի ընկալման գործընթացում անհրաժեշտ է մասնակիցների գործունեության կամայականություն և իմաստավորում, նրանք ընկալում են տարբեր կերպարներ, որոնց համապատասխան էլ պետք է գործեն:

Կրտսեր աշակերտի հիշողությունը ուսումնա-իմացական գործունեության առաջնային հոգեբանական բաղադրիչն է: Բացի դրանից, հիշողությունը կարող է դիտարկվել որպես ինքնուրույն մեմորիկ գործունեություն, որն ուղղված է հատուկ հիշողության համար: Դպրոցում աշակերտները սիստեմատիկ հիշում են մեծ ծավալի նյութեր, իսկ հետո այն վերարտադրում են: Կրտսեր դպրոցականը հեշտ է հիշում այն, ինչը առավել վառ, անսովոր է, որն արտահայտում է Էմոցիոնալ տպավորություն:

Կամային ուշադրության զարգացումը դառնում է դպրոցականների հետագա հաջող ուսումնական գործունեության պայման, հետևաբար և ուսուցչի համար առաջնահերթ կարևորության խնդիր: Այսպիսով՝ կրտսեր դպրոցականի ուշադրության ծավալը ավելի քիչ է քան հասուն մտղկանցը, առավել քիչ է զարգացած նրա մոտ և ուշադրությունը բաշխելու ունակությունը: Առավել վառ է արտահայտված ուշադրության բաշխման անկարողությունը թելադրություններ գրելու ժամանակ, երբ պետք է միաժամանակ լսել, հիշել կանոնները, ընկալել դրանք և գրել:

Կրտսեր դպրոցականների երևակայության զարգացման համար մեծ նշանակություն ունի նրանց պատկերացումները: Դրա համար կարևոր է ուսուցչի մեծ աշատանքը դասերի ժամանակ երեխաների թեմատիկ պատկերացումների համակարգի կուտակմանը: Այս ուղղությամբ մանկավարժի անընդհատ ջանքերի

արդյունքում կրտսեր դպրոցական երևակայության զարգացման ժամանակ կատարվում են փոփոխություններ՝ սկզբից երեխաների մոտ երևակայական կերպարները անորոշ են, պարզ չեն, իսկ հետո դրանք դառնում են մի քնաի տեսակի, ընդ որում նրանց մեջ գերակշռում են ոչ էականները, իսկ երկրորդ և երրորդ դասարաններում արտահայտված նշանները նշանակելիորեն մեծանում են, ընդ որում նրանց մեջ գերակշռում են էականները: Լեզվի և խոսքի օգնությամբ ձևավորվում է երեխայի մտածողությունը, սահմանվում է նրա գիտակցության կառուցվածքը: Մտքի բուն ձևակերպումը բառային ձևով ապահովում է ճանաչողության օբյեկտի լավագույն հասկացությունը:

:

Օգնագրերի և գրականության ցանկ

1. Андреева Э.В. Воспитание мотива самообучения у младших школьников: диссертация ... кандидата педагогических наук / Э.В. Андреева. — Пермь, 1999. — 115 с.
2. Гинзбург М.Р. Развитие мотивов учения у детей 6—7 лет. Особенности психического развития детей 6—7 летнего возраста // [ред. Д.Б. Эльконин]. — М., 2007. — 184 с.
3. Пастушкова М.А. Формирование познавательных интересов младших школьников в учебной деятельности : автореф. дис. ... канд. пед. наук / М.А. Пастушкова. — М., 2009. — 17 с.
4. Савченко А.Я. Развитие познавательной самостоятельности младших школьников / А.Я. Савченко. — Киев: Рад. шк., 1982. — 176 с.
5. Зимняя И.А. Педагогическая психология. Учебник для вузов. Издание второе, дополненное и переработанное. — М.: Издательская корпорация Логос, 1999.
6. Краткий психологический словарь. /Сост. А.А. Карпенко: Под ред. А.В. Петровского, М.П. Ярошевского. — М.: Политиздат, 1985.
7. Кулагина И.Ю. Возрастная психология (развитие ребёнка от рождения до 17 лет): Учебное пособие. 3-е изд. — М.: Издательство УРАО, 1997.